

Ekonomi üçüncü çeyrekte iyice yavaşladı

M. Rifat HISARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği

(Eurochambres) Başkan Yardımcısı

İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (İCCIA) Başkan Yardımcısı ve

Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Yönetim Kurulu Üyesi

baskanlik@tobb.org.tr

2012'nin üçüncü çeyrek dönemine ilişkin milli gelir verileri, ekonominin gittikçe yavaşladığını gösteriyor. Üçüncü çeyrekteki bu yavaşlama, **iç talepte ikinci çeyrekte başlayan gerileme** sürerken dış talebin büyümeye katkısının da azalmaya başlamasından kaynaklanıyor.

Ekonomideki yavaşlama milli gelir verilerine yansımaya devam ediyor. Üçüncü çeyrekte gayrisafi yurt içi hasıladaki (GSYİH) yıllık büyüme yüzde 1,6 oldu. Küresel kriz dönem hariç, 2001 sonrasının en düşük üçüncü çeyrek büyüme hızı ortaya çıktı. Yılın ilk üç çeyreğindeki büyümeye yüzde 2,6'ya geriledi. Yıllık bazda baktığımızda son dört çeyrek itibarıyla büyüme yüzde 3,2'de kaldı.

Özel kesim hem tüketim hem yatırım harcamasını kısıyor. Ekonominin üçte ikisini oluşturan bireysel tüketim harcamaları üçüncü çeyrekte de yüzde 1 daraldı. Özel sektör yatırımlarındaki daralma daha da hızlanarak yüzde 11'i aştı ve büyümeyi yaklaşık 2 puan düşürdü.

Buna karşılık kamu kesimi harcamaya devam ediyor ama büyümeye katkısı son derece küçük kalıyor. Üçüncü çeyrekte kamunun tüketim harcamaları yüzde 4, yatırımları yüzde 11 büyüdü. Kamunun büyümeye toplam katkısıysa sadece 1 puan oldu.

Dış ticaretteyse, ihracattaki artış ve ithalattaki azalma büyümeye olumlu yansıdı. Üçüncü çeyrekteki büyümeye en büyük katkıyı 3 puanla, yüzde 12 büyüyen ihracat yaptı. İthalattaki yüzde 2'lik daralmanın büyümeye katkısı 1 puan oldu. Ancak ihracatın ve ithalatın büyümeye katkısı ikinci çeyreğe göre 1 puan düştü. İç talepteki durgunluk devam ederken, dış ticaretin büyümeye desteğinin azalması gelecek için risk oluşturuyor.

Mevsimsel dalgalanmalara ve takvim günlerine göre düzeltilmiş büyüme verilerinde ise ekonominin bir önceki çeyreğe göre sadece yüzde 0,2 oranında büyüdüğü görülüyor. İkinci çeyrekte mevsimsel düzeltilmiş büyüme oranı bir önceki çeyreğe göre yüzde 1,7 olmuştu. Bu durum aslında ekonominin üçüncü çeyrekte yerinde saydığına işaret ediyor.

Üretim açısından bakıldığında, tarım ve madencilik sektörlerindeki büyümenin ekonomideki toplam büyümeden yüksek olduğu görülüyor. Üçüncü çeyrekteki büyüme tarım sektöründe yüzde 3, madencilik sektöründe ise yüzde 5 oldu. Sorun sanayi ve ticaret sektörlerinde. Sanayideki büyüme yüzde 1,3'te kalırken, inşaat sektöründe yüzde 0,4 olarak gerçekleşti. Ticaret sektörleri ise yüzde 1,2 küçüldü.

Harcama tarafında, iç talebin beklendiği gibi zayıf olduğunu, hatta gerilediğini görüyoruz. En büyük paya sahip olan özel tüketim, üçüncü çeyrekte yüzde 1 azalarak, büyümeye katkısı da eksi 0,4 olarak gerçekleşti. Yatırımların çoğunluğunu gerçekleştiren özel sektör yatırımlarında da yüzde 11'lik azalma var. Böylece özel yatırımların büyümeye katkısının eksi 2,2 puan olduğu görülüyor.

Kamu tarafında ise tüketim harcamaları yüzde 4, yatırım harcamaları da yüzde 11 oranında artış gösteriyor. Ancak kamu kesiminin ekonomideki ağırlığı düşük olduğundan bu harcama artışının büyümeye katkısı 1 puanda kalıyor.

İç talepteki daralma dış talepteki artışla dengeleniyor. Mal ve hizmet ihracatının yüzde 12 artması, ithalatınsa yüzde 2 azalması sonucu, ihracat büyümeye 2,8 puan katkı yaparken, ithalatın katkısı eksi 0,6 puan oluyor. Sonuçta net dış ticaretin büyümeye katkısı 2,2 puan olarak gerçekleşiyor.

Bu yıl büyümenin beklenenin çok altında bir seviyede, yüzde 2,5

civarında kalacağı öngörülüyor. Son çeyreğin ilk öncü göstergesi olan ekim ayına ilişkin sanayi üretiminde negatif büyüme görülmesi, büyümedeki yavaşlamanın devam edeceğine işaret ediyor. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretimi eylül ayına kıyasla yüzde 1 oranında azaldı.

Hükümet, Orta Vadeli Program'da bu yıl için yüzde 4 büyümeye tahmin etti. Daha sonra bu oran yüzde 3,2'ye revize edildi. Yüzde 3 ile 4 arasındaki büyümeyi ekonomi yönetimi "yumuşak iniş" olarak kabulleniyor. İnişin yumuşak olmadığı ortada. Dayanıklı tüketim malı ve yatırım malı endeksleri mayıstan beri düşüş eğiliminde. Ekim ayına yönelik veriler de ihracat artışında yavaşlama sinyalleri veriyor.

Eğer son çeyrekte yüzde 5 büyürsek, yıllık tahmin olan yüzde 3,2 tutturulabilir. Ama büyümeye geçen yıldan bu yana düzenli olarak geriliyor. Bu yıl çeyrelere göre sırasıyla yüzde 3,4, yüzde 3 ve yüzde 1,6 büyümeye sağlandığı dikkate alınırsa, son çeyrekte yüzde 5'e ulaşmak pek mümkün görünmüyor.

Ekonomideki büyümenin yüzde 3'ün bile altında gerçekleşmesi ekonomideki sıkıntıların büyüyeceğine işaret ediyor. Özellikle istihdam alanındaki olumlu gidiş duracak gibi gözüküyor.

Büyüyen diğer olumsuzluk iyice somutlaşan ticari ödeme zincirindeki kesintidir. Ödenmeyen çek ve senetlerin sayısı neredeyse ikiye katlandı. Piyasanın kendi likiditesini yaratamaması sonucunda ticaretin finansman imkânı ve buna bağlı olarak ticaretin hacmi azalmakta.

İyi haber ise büyümedeki küçülme sayesinde cari açığın hızla düşüyor olması. Üçüncü çeyrekte cari açığın milli gelire oranı yüzde 7,2 geriledi. Geçen yıl bu oran yüzde 10'u geçmişti.

Peki, bu duruma nasıl gelindi? 2010 ve 2011 yıllarındaki yüksek büyüme, dış açığın rekor seviyeler çıkmasına neden oldu. Küresel krizden çıkışı, gelirinin üzerinde tüketen hane halkı tetikledi. Artan tüketim banka kredileriyle finanse edildi. Satışların büyüdüğünü gören firmalar yatırımlarını artırdı. Böylece iç tüketim ve yatırım artışına dayalı bir ekonomi sağlandı. Ancak bu yapı dış dengeyi bozdu, döviz açığı rekor seviyelere ulaştı.

Dolayısıyla büyüme düşürülerek iç talebi dizginlemek ve dış açık azaltılmak istendi. Buna "yumuşak iniş" veya "ekonomide dengelenme" dendi. Yani iç talep yavaşlayacak, dış talep güçlenecek, böylece ekonomi büyürken dış açık makul düzeylere çekilecekti.

Gelinen noktada, cari açığın belirgin biçimde azalması sevindiricidir. Ancak hâlâ yüksek bir cari açığımız var. Üstelik büyüme oranındaki azalış kadar cari açığın düşmemesi endişe verici.

Cari açık sorunu çözemediği müddetçe yüksek büyümenin sürdürülmesinde sıkıntı yaşanacak. 2013 yılında seçim olmaması bir fırsat olabilir. Ertelenen çeşitli yapısal reformlar var; vergi ve istihdam piyasası gibi. Ekonomiyle ilgili konular ön plana çıkarsa bunların tamamlanması sağlanabilir. Böylece sonraki yıllar için daha sağlam bir büyüme yapısına sahip olunur.